

“
SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Deivis: už Tėvynę žūti lengva, sunkiau - už ją gyventi

Sužinojęs, kad visuotinai žinomas dainininkas ir puikus scenos artistas Deividas Norvilas, sukūręs patriotinę, karžygiška dvasia alsuojančią dainą „Tu - karys“, lankantis už Lietuvos laisvę galvas paguldžiusių partizanų kapus, savo viešuose pasisakymuose gražiai išpažįstantis meilę Lietuvai, dega ir dar viena, nacionalinį kontekstą pabrėžiančia idėja - sukurti Lietuvos visuomenei spektaklį apie mūsų tautos didvyrį - partizaną Juozą Lukšą-Daumantą, panūdau pasikalbėti su juo apie asmenybės brandą - pamažu įsiplieskiantį žmogaus troškimą gyventi ne vien tik sau pačiam.

Rimvydas STANKEVIČIUS
„Respublikos“ žurnalistas

- Kol buvome jauni, svarbiausi gyvenime atrodė meilės ir „tūso“ reikalai, manėme, kad aplink save kurti šventę, šypsena ir linksmintis patiems - vienintelė ir pagrindinė mūsų užduotis. Dabar gi - tiek jūsų domesio kontekstuose, tiek jūsų dainose vis dažniau nuskamba žodis „Tėvynė“. Ar šis posūkis - sąmoningas? Kas jį nulėmė?

- Labiausiai žmogų, manau, subrandina šeima. Kol žmogus vienas, kol gyvena tik sau - jam mažiau reikia, jam mažiau norisi ir iš savęs, ir iš kitų - jis sau gali leisti lengvabūdiškai tipenti per gyvenimą nepaisydamas - net nepastebėdamas tų gilesniųjų, tauresniųjų kontekstų... Tačiau nuo tos akimirkos, kai į pasaulį ateina jo vaikai, - žmogus ūmai pajunta atsakomybę, stiprų moralinį imperatyvą saviems vaikams pasaulį sukurti gražesnį, geresnį, doresnį, nei turėjo pats, nei štai dabar mato už lango.

Ir šis kokybinis žmogaus virsmas įvyksta tarsi savaime, be jokių jo pastangų, netgi - šiek tiek prieš jo norą. Man, kaip palepintam vienturčiui, pirmasis suvokimas, kad nuo šiol nebegyvensiu - nebeturėsiu teisės gyventi vien sau pačiam - sukėlė apmaudą ir pyktį. Bet prieš vėją nepapūsi - atsakomybė pati perdėliojo prioritetus - gali liūdėti, kad sau svarbiausias jau nebūsi, bet vis tiek nebūsi - tavoji šeima visur ir visada bus svarbesnė.

Saviems vaikams juk norisi atiduoti visa, kas geriausia, todėl žmogus, ligi šiol tenkinęsis netobula aplinka, ūmai panūsta ją tvarkyti, gražinti - jis pakels nuo šaligatvio šiukšlę, kurios ligi tol nebūtų pakėlęs, užleis močiutei vietą troleibuse, net jei anksčiau ir neužleisdavo, sudraus šunybę kreciantį niekadėją, net jei anksčiau ir būtų nutylėjęs.

Norėdamas, kad pasaulis būtų sąžiningesnis, pats ima savuosius poelgius sverti sąžinės svertais, norėdamas, kad jo vaikai, nebūtų vieniši tarp svetimųjų - it avys tarp vilkų, pats ima pastebėti ir puoselėti tokius darinius kaip šeima, giminė, bendruomenė, tauta.

- Šitaip priaugama ir prie nacionalinio, prie patriotinio konteksto?

- Būtent. Mylintys tėvai stengiasi vaikui ne turtus krauti, o perduoti jam vertybes - be abejo, ir tautines. Noriu, kad mano vaikai gražiai kalbėtų lietuviškai, kad žinotų, iš kur atsirado, suprastų, kad ne jais viskas prasideda ir ne jais baigiasi, noriu, kad jie mylėtų Lietuvą, nacionalinę jos kultūrą, kaimus, gamtą, gerbtų senelių ir prosenelių kapus, noriu, kad jie visa esybe jaustų, kad mylėti savo gimtąją šalį tikrai yra už ką ir kad alternatyvų jai pasaulyje nėra.

Su sūnumi Emiliu aplankėme ne vieną Lietuvos partizanų bunkerį, domimės Lietuvos istorija, žinome didžius partizanų vadus, svarbiausias mūsų vietas, kas kur gynėsi, kas kur žuvo. Daug laiko sąmoningai leidžiame sodyboje, kad vaikai išmoktų sutarti su gamta, pamiltų gimtuosius peizažus, miškus, ežerus ir pievas, susipažintų su ėriuku, sraige, driežiuku, iš miško tankmės galvą iškišusiu briedžiu. Lankome paminklų, lankomės muziejuose... Kantriai ir nuosekliai po šapelį, po skruzdėlytę metu vis ir metu į jų meilės Lietuvai krepšelį, idant jie gebėtų pažinti savąją Tėvynę iš veido, mylėti ją ne abstrakčiai, o aiškiai žinodami, ką myli.

Mano darbai priverčia mane daug važinėti po Lietuvą, o tai yra galimybė ją parodyti savo vaikams, todėl visada stengiuosi juos vežiotis kartu. Neįsivaizduojate, kaip buvo malonu išgirsti tokį sūnaus prašymą: „Tėte, nusivesk mane į Gedimino pilį.“ Tai juk akivaizdus įrodymas, kad mano beriami grūdai - dygsta.

- Abu su žmona Renata esate balsingi, dainingi žmonės - tad ar lietuvių liaudies dainų šeimos vakaronėse vaikams padainuojate?

- O kaipgi. Neseniai mano sūnus Emilis šventė pirmąjį savo sceninį pasirodymą. Kaip manote, kokią dainą jis dainavo drauge su manimi? Ogi lietuvių liaudies dainą „Pjovė lankoj šieną“. Nutiko taip, kad bedainuodamas scenoje jis, vargšas, pamiršo tekstą, todėl akimirkai nutilo, bet, nuraminęs mane žodžiais: „Nieko tokio, tėtukai, nieko tokio“, vėl drąsiai dainavo toliau...

- Kiek jam dabar?

- Septyneri. Jo sesutei Vanesai - penkiolika, o broliukui Rėjui - vieni.

- O jūs pats buvote auklėjamas patriotiškai?

- Ne itin. Kai mokiausi žemesnėse mokyklose klasėse, buvo dar sovietmetis, mylėti Lietuvą dar buvo draudžiama, tad mokytojai vengė kalbėti šia tema, o po to - nepriklausomybė, vėliavos, dainos... Visa tai praėjo pro mane, bet kažkodėl itin neužkabino. Ir, beje, neatsimenu nė vieno mokytojo, kuris būtų mėginęs mane mokyti meilės Tėvynei.

▶ Deivis su sūnumi Emiliu

Mano šeimoje apie tai taip pat nebuvo garsiai šnekama. Nors mano močiutės sesuo buvo tikrų tikriausia partizanų ryšininkė - suimta, dvi dešimtys metų kalėjusi sovietiniuose lageriuose. Buvo suimta taip pat ir mano močiutė - mano tėvo mama. Gal kaip tik todėl manoji šeima neišsišokti, neužkliūti režimui ir stengėsi labiau nei kiti, nes buvo „ženklintieji“.

- Tad iš kurgi tuomet tos eilutės jūsų dainoje, kuriose teigiama, kad apie meilę Tėvynei

daugiausia pasako seni, nudėvėti kareiviški batai? Iš kurgi tas noras sukurti spektaklį apie partizaną Daumantą?

- Tai kaip tik ir yra susiję su jūsų minėtąja branda - jau senokai manyje kirbėjo noras sukurti ką nors ne „tūsui“, ne vienadienei linksmybei, ne savo populiarumui ir topų dešimtukams, o Lietuvai, jos žmonėms - idant gyventi jiems būtų lengviau, idant jų savivertė pakiltų, tikėjimas savimi ir savo gyvenimu, savo pastangų prasme, idant jų žvilgsniuose ir laikysenoje atsirastų orumo požymių...

Ar pastebėjote, kad žmogus, turintis priešais save pavyzdį, kuriuo vadovaujasi, autoritetą, kuriuo kliaujasi, pats tampa stipresnis - kad tikėjimas savo darbų prasme suteikia ir jėgų, ir sėkmės juos atlikti?

Taigi, lietuviams, kaip ir bet kuriai kitai tautai, yra reikalingi nacionaliniai herojai, didvyriai, autoritetai, kuriais galėtų didžiutis, į kuriuos mėgintų lygiuotis. O šiandien, jeigu pastebėjote, mūsų tauta išgyvena kažki kokį autoritetų bado laikotarpį, visa, kas tikrai lietuviška, - nu-kainota, sumenkinta...

O juk šie dalykai tiesiogiai daro įtaką ir emigracijos srautams. Žmogus, neturintis nacionalinės savivertės, instinktyviai stengiasi šlietis prie kito, jo manymu, patikimesnio, branduolio. O ko gi dar norėti, jei mokytojai ir tėvai vaikų sąmonėje pasilikimą gyventi Lietuvoje įrašo kaip kažki kokią gyvenimo nesėkmę? Jei tau nuo vaikystės sakoma: „Stenkis mokytis, kad galėtumei išvažiuoti studijuoti užsienį, nes čia, Lietuvoje, prapulsi“, - kokį asmeninį santykį su Tėvyne šitai suformuos tavo sąmonėje ir širdyje?

- O kodėl tada rinkotės kurti spektaklį ne apie kokį kunigaikštį, prezidentą, o būtent apie partizaną Daumantą?

- Kuris gi iš tų prezidentų ir kunigaikščių paaukojo už Lietuvą savo gyvybę? O štai Daumantas - paaukojo. Ir padarė tai labai sąmoningai, pasakiškai šviesų ir ramų gyvenimą Prancūzijoje iškeitęs į sugrižimą kraujuojančion Tėvynėn beviltskai kovai ir neabejotinai žūčiai. Man jis - didvyris, į kurį norėčiau būti panašus, todėl noriu jo žygdarbį, jo istoriją ir jo auką parodyti scenoje - papasakoti apie tai labai paprastai, kiekvienam suprantama kalba, idant apie tai, kad tokių Lietuvos sūnų būta, tarp lietuvių nežinančiųjų neliktų.

- Spektaklis bus muzikinis?

- Turėtų toks būti. Anksti dar apie kūrybinius sprendimus kalbėti - dar tik rašoma pjesė. Kai ji bus baigta, tada ir matysime, ką ir kaip iš jos reikia padaryti.

Žinoma, kad dainų tame spektaklyje bus - juk yra dalykų, apie kuriuos niekaip kitaip ir nepapasakosi - tik daina.

- O pats sutiktumėte žūti už Tėvynę?

- Sutikčiau, bet, kaip sako kariai, žūti už Tėvynę yra labai lengva ir Tėvynei iš tavosios žūties greičiausiai nebus jokios naudos. Už Tėvynę reikia stengtis ne žūti, o gyventi - gyventi ją ginant, ją kuriant, ją pratęsiant savimi. Tai nepalyginti sunkiau, bet ir svarbiau.

Knygnešys Kazimieras Ūdra

Būsimasis knygnešys Kazimieras Ūdra gimė 1857 m. rugpjūčio 13 d. Panevėžio apskrityje Naujamiesčio parapijos Garšvių kaime.

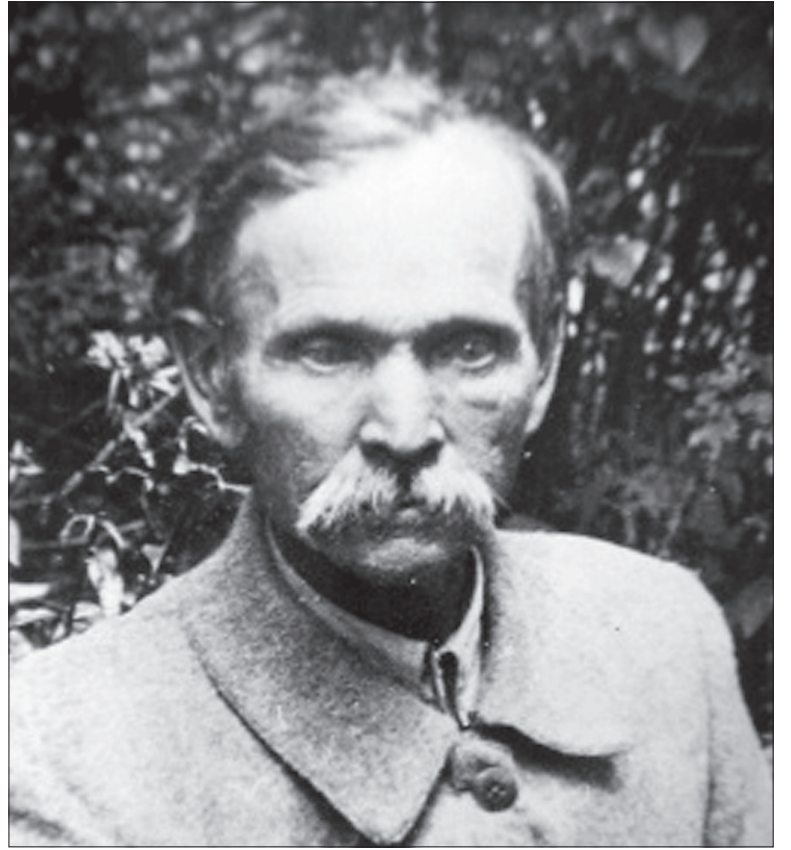
Jo tėvai - Karolis ir Klementina Ūdros. Šeimoje augo iš viso 4 vaikai, tėvams dar tekę eiti baudžiavą pas Vadaktų dvarininką. Tėvas buvo raštingas, tad išmokė ir sūnų skaityti iš maldaknygės. Vėliau Kazimieras lankė Naujamiesčio pradžios mokyklą, tačiau jos nebaigė, nes po 1863 m. sukilimo ji buvo uždaryta. Jau pradėdamas eiti į mokyklą mokėjo gerai lietuviškai skaityti, mokykloje išmoko skaityti ir rusų kalba. Vėliau K.Ūdra mokėsi staliaus amato. Labai mėgo skaityti: skaitė knygas, taip pat išėivių lietuvių spaudą iš JAV. Spaudos draudimo metais ėmė ieškoti galimybių gauti lietuviškos spaudos. Apie 1882 - 1883 metus susipažino su garsiausiu Lietuvos knygnešiu Jurgiu Bielinu. Jiems užmezgus ryšį, įkurta garsioji Garšvių knygnešių draugija. Panevėžio apskrityje Naujamiesčio valsčiaus Garšvių kaimas jau buvo išskirstytas į vienkiemius, jo gyventojai Kazimieras Ūdra, Vincentas Kazanauskas,

Juozas Neteckis, Jonas Račiūnas, Juozas Sakalauskas kiekvienas sudėjo savo lėšų draudžiamai literatūrai pirkti ir platinti. Draugijos įkūrimo data laikomi 1885 metai (kai kuriuose šaltiniuose kaip draugijos įkūrimo data nurodoma 1884 m. pabaiga). Draugija veikė apie 10 metų. Draugijos centras buvo K.Ūdros sodyboje. Tikraisiais Garšvių knygnešių draugijos nariais buvo J.Bielinis, jo brolis Andrius (nuo 1893 m.), Antanas Bružas, V.Kazanauskas, J.Neteckis, J.Račiūnas, J.Sakalauskas ir K.Ūdra. J.Bielinis buvo draugijos pirmininkas, o K.Ūdra - jo pavaduotojas.

Iš prisiminimuose išlikusios informacijos sužinome, kad J.Bielinis buvęs ūmaus, karšto būdo, visur su savimi nešiojęs pistoletą. O K. Ūdra - priešingai, ramaus, sugyvenamo būdo, nemėgęs niekam prieštarauti, taip pat vengęs tuščių kalbų ir nemėgęs alkoholio. Be lėšų, knygnešių draugijai K.Ūdra paaukojo pusę savo ūkio, kurį dirbo kaimynystėje gyvenęs brolis Juozas. J.Bielinis ir K.Ūdra buvo pagrindiniai lietuviškos draudžiamos literatūros pirkėjai Rytprūsioose. Knygos ir laikraščiai iš Tilžės buvo

► K.Ūdrai padedant knygos ir laikraščiai iš Tilžės buvo gabenami į Lietuvos teritoriją.

gabenami į Lietuvos teritoriją. Jie užsakydavo ne tik lietuviškas knygas, bet ir laikraščius bei žurnalus. Draugijos finansiniais reikalais rūpinosi Adomas Ladukas, daug draugijos veikloje padėjo K.Ūdros sesuo Augustė. K.Ūdros namuose įsikūrė ir apie 5 metus gyveno J.Bielinis. Knygos ir literatūra buvo platinami keliose dešimtyse parapijų. K.Ūdra dažnai lankydavosi pas šviesuolius, knygnešius Liudviką ir Stanislovą Didžiulius, gyvenusius Andrioniškio valsčiaus Griežionių kaime. Iš čia literatūra ir knygos buvo platinami po visą Aukštaitiją ir Vilniaus kraštą. Griežionyse buvo draudžiamų platinti knygų sandėliai. JAV gyvenęs K.Ūdros brolis Dominykas nelabai pritarė tokiai veiklai. Jis rašė laiškus, kurie vėliau buvo rasti kratų metu.

► Knygnešys Kazimieras Ūdra (1857-1937 m.)

K.Ūdra stengėsi platinti daugiau pasaulietinę, o ne religinę literatūrą, nors iš pastarosios platinimo buvo galima bent šiek tiek uždirbti. XIX a. pabaigoje katalikiškame krašte religinio turinio literatūrą būtų buvę lengviau parduoti. 1894 m. vasario 4 d., gabenant uždraustą spaudą iš Rytprūsų, įvyko susidūrimas su carine policija. J. Bielinis ir K.Ūdra už 75 rublių kyšį buvo paleisti, tačiau du vežimai draudžiamos literatūros buvo konfiskuoti. Taip pat konfiskuoti ir patys vežimai bei juos traukę arkliai. K.Ūdra vedė užrašus, juose užrašydavo ir tokius nuostolius, kaip policininkams duoti kyšiai. Iš šių užrašų matyti, kad nuostoliai buvo labai dideli. Kartais nurodoma 500, o kartais - ir 2000 rublių suma.

1894 m. knygnešius ištiko ir kita nesėkmė. Balandžio 14 dieną knygnešių paslėptą literatūrą rado kaimynas Nikodemas Škutas. Jis bene vienintelis kaime nerėmė knygnešių veiklos. Dirbdamas žemę, N.Škutas rado lauke paslėptus 598 draudžiamos literatūros egzempliorius. Literatūra buvo dviejuose ryšuliuose, pridengtuose pernykščiais apyniais. Tarp kitų leidinių, rasti „Varpo“, „Lietuvių vienybės“ egzemplioriai. Įkalbinėjimų radinį gražinti ir policijos neinformuoti kaimynas nepaisė. Buvo įtarta, kad draudžiama literatūra priklauso J.Bieliniui ir K.Ūdrai. Bet tais metais K.Ūdros dar nesuėmė. Jis buvo suimtas 1895 m. birželio 21 d., birželio 23 d. jo namuose atlikta krata. Kratos metu rasta draudžiamos literatūros ir K.Ūdros užrašų knygelė. Krėsti ir pas K.Ūdrą gyvenusių knygnešių Liudvikos Volikaitės ir Adomo Laduko kambariai. K.Ūdrai iškelta byla dėl antivyriausybės literatūros platinimo. Bylos iškeltos ir V.Kazanauskui, A.Bružui, J.Bieliniui, A.Ladukui. J.Bielinis spėjo pasislėpti, - tad suėmimo išvengė, buvo paskelbta jo paieška.

Garšvių knygnešių draugijos veikla po šių suėmimų nutrūko. K.Ūdra kaltintas, kad jo veikla nebuvo pragyvenimo šaltinis, kad jo tikslas buvo priešišku caro valdžiai idėjų skleidimas. Jam net mesti kaltinimai, ėsą jis svajojęs apie savarankiškos Lietuvos valstybės atkūrimą. K.Ūdra kaltės nepripažino. 1896 m. spalio 14 d. jis nuteistas 2 metus kalėti vienutėje ir 5 metus gyventi tremtyje. K.Ūdra kalėjo Panevėžio kalėjime, čia sutiko kitus nuteistus draugijos narius V.Kazanauską ir A.Laduką. Tremtyje pateko į Jakutijos krašto Čerepčios miestelį. Ten išbuvo iki 1902 m., grįžo į Tėvynę sirgdamas skorbutu. Grįžęs apsigyveno Suvalkijoje, čia ir toliau platino uždraustą literatūrą. 1904 m. grįžo į gimtąjį Garšvių kaimą, bendradarbiavo su tuo metu Vadaktėliuose kunigavusiu Juozu Tumu-Vaižgantu.

Ūkiu, grįžęs po kalinimo ir tremties, mažai besidomėjo, labiau mėgo meistrauti. Dalis nuteistų knygnešių šios veiklos atsisakė, tačiau K.Ūdra tęsė draudžiamos literatūros platinimo darbą iki pat spaudos draudimo panaikinimo, o Lietuvai atkūrus Nepriklausomą valstybę pasižymėjo aktyvia visuomenine veikla. Buvo Vadaktėlių šaulių būrio garbės narys. Vadaktėliuose veikė ir pavasarininkų organizacija, K.Ūdra dalyvavo ir šios organizacijos veikloje, buvo pavasarininkų kuopos garbės narys.

1927 m. jam paskirta 75 litų dydžio knygnešio pensija. Pensija buvo mokama nuo 1928 m. Paskutiniais gyvenimo metais K.Ūdra gyveno su seserimi Auguste Panevėžio mieste. Tvarkyti ūkį buvo pavadęs savo broliui. 1930 m. už nuopelnus apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino II laipsnio medaliu. Mirė 1937 m. vasario 20 d., palaidotas Vadaktėlių kaimo kapinėse.

Elena MARKUCKYTĖ,
Donatas PILKAUSKAS

XII tarptautinis monospektaklių festivalis international festival of monoperformances

allspindys

Visa g i n a s, 2017 m. spalio 11-14

spalio 11 d.

17.30 val., Festivalio atidarymas, salė „Draugystė“, Algirdas Latėnas, Povilas Meškėla ir roko grupė „Rojaus Tūzai“ (Lietuva) „Mano sielos netylančios stygos...“ (pagal Sergejaus Jesenino kūrybą)

19.30 val., salė „Sedulina“, Stephen Thomas Ochsner (JAV) „Pantelėjaus Karmanovo nuobodi tiesa“ (pagal Ivaną Vyrypajevą)

21.00 val., salė „Draugystė“, Vsevolod Čubenko (Rusija) „Meiluzė“, scenos iš gyvenimo (pagal J. Višnevskio noveles)

spalio 12 d.

14 val., „Verdenės“ gimnazijos salė, Vladas Baranauskas (Lietuva, Šiaulių dramos teatras) „Akių sunka“, spektaklis apie Antaną Baranauską

17.30 val. VKC filialo Tautinių kultūrų ir bendruomenių namų salė. Nikolaj Steyšc (Baltarusija, Mogiliovo lėlių teatras) „Mėlyna-Mėlyna“, haliucinacijos viename veiksmė (pagal Vladimiro Korotkevičiaus apsakymą)

19.00 val., salė „Banga“. Anastasija Vainmar (Vokietija, Berlyno tarptautinis dramos teatras) „Čia aš – Edit Piaf“, muzikinis spektaklis

spalio 13 d.

17.00 val., salė „Draugystė“, Yaser Khaseb (Iranas) „Mysterious Gift“, kūno plastikos spektaklis

18.00 val., VKC filialo Tautinių kultūrų ir bendruomenių namų salė, Mateuš Novak (Lenkija) „Iš priekio ir iš nugaros“ (inspiracijos pagal „Niemcevič iš priekio ir nugaros“)

19.00 val., salė „Sedulina“, Grand Prix laureatė, Larisa Kadyrova (Ukraina) „Neverkit dėl manęs niekada“

20.30 val., salė „Draugystė“. PREMJERA! Eimantas Pakalka (Lietuva, OKT) „Pamišėlis“, režisieriaus Oskaro Koršunovo spektaklis (pagal N. Gogolio apsakymą „Pamišėlio užrašai“)

spalio 14 d.

15.00 val., salė „Draugystė“. FESTIVALIO PREMJERA! Marina Kuzmina (Lietuva – Rusija) „Kurorto klausimas“ (pagal N. Teffį apsakymus)

17.30 val., salė „Draugystė“, Narinė Grigoryan (Armėnija) autorinis spektaklis „Mano šeima lagamine“ autorinis spektaklis

19.00 val., salė „Draugystė“. Festivalio uždarymas Vaidas PRAspaliauskas (Lietuva, Alytaus dramos teatras) „ŽuvėdPRA“ (pagal Justo Tertelio pjesę „PRA“)

